

Інна Олександрівна ІРТИЩЕВА

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: 0000-0002-7025-9857
E-mail: innauamd@gmail.com

Антоніна Борисівна ТРУШЛЯКОВА

викладач кафедри менеджменту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: 0000-0003-1958-3472
E-mail: innauamd@gmail.com

УКРАЇНА У ГЛОБАЛЬНОМУ РЕЙТИНГУ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Іртищева, І. О. Україна у глобальному рейтингу людського розвитку [Текст] / Інна Олександрівна Іртищева, Антоніна Борисівна Трушлякова // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 2. – С. 128–134. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Більшість наукових підходів щодо вимірювання людського капіталу пов'язують його із національним багатством країни і зосереджують на національному рівні, проте існують методи оцінювання регіонального виміру даної категорії. Проте невизначеними залишаються цілі вимірювання людського капіталу на різних рівнях соціально-економічного розвитку. Проблемними також є питання вартісної оцінки деяких складових людського капіталу, що викликає необхідність певного обмеження в охопленні вартісних характеристик та заміщенні їх натуральними показниками. І, як завжди, виникають сумніви стосовно об'єктивності та достовірності статистичної інформації у розрізі доходів населення, адже оцінити доходи тіньової економіки дуже складно.

Метою статті є дослідження місця України у глобальному рейтингу людського розвитку.

Результати. Встановлено, що динаміка позицій України за світовими індикаторами людського розвитку дещо погіршилася за період 2014-2019 рр. за виключенням покращення у 2019 році позиції України за Індексом процвітання, проте 96 позиція нашої держави у 2019 році не відповідає рівню, досягнутому у 2014 році (61 місце) за рейтингом процвітання. Світові рейтинги свідчать про погіршення умов людського розвитку в Україні за період 2014-2015 рр.. Досліджено глобальний Індекс людського капіталу (ІЛК), який дає кількісну оцінку людському капіталу, котрий новонароджений сьогодні може розраховувати накопити до віку 18 років, з уточненням на ризик, пов'язаний із недоліками системи охорони здоров'я й освіти країни місця проживання. ІЛК відслідковує вектор життєвого руху новонародженого до настання його повноліття. Україна потрапила до третьої групи країн світу із величиною індексу людського капіталу $0,60 \leq \text{ІЛК} < 0,70$.

Висновки. На підставі аналізу наукових підходів до формування світових рейтингів оцінки людського розвитку та людського капіталу, запропоновано механізм розвитку національного людського капіталу на засадах діджиталізації, під яким слід розуміти систему взаємопов'язаних методів систематизації та наукового моделювання із використанням інструментів, принципів та індикаторів.

Ключові слова: механізм, глобальний рейтинг, людський капітал, індекс людського капіталу.

Inna Oleksandrivna IRTYSHCHEVA

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Antonina Borysivna TRUSHLYAKOVA

Lecturer of the Department of Management
Admiral Makarov National University of Shipbuilding

UKRAINE IN THE GLOBAL RATING OF HUMAN DEVELOPMENT

Abstract

Introduction. Most scientific approaches to measuring human capital link it to a country's national wealth and focus it on the national level, but there are methods for assessing the regional dimension of this category. However, the goals of measuring human capital at different levels of socio-economic development remain uncertain. The valuation issue of some components of human capital is also problematic, which necessitates a certain limitation in the coverage of cost characteristics and their replacement by natural indicators. And, as always, there are doubts about the objectivity and reliability of statistical information in terms of income, because it is very difficult to estimate the income of the shadow economy.

The aim of the article is to study the place of Ukraine in the global ranking of human development.

Results. It is established that the dynamics of Ukraine's position on world indicators of human development has deteriorated slightly over the period 2014-2019, except for the improvement in 2019 of Ukraine's position on the Prosperity Index, but 96th position of our country in 2019 does not correspond to the level achieved in 2014 (61st place) prosperity rating. World rankings indicate the deterioration of human development in Ukraine for the period 2014-2015. The Global Human Capital Index (HCI), which quantifies human capital that a newborn can expect to accumulate before the age of 18, is examined to determine the risk associated with deficiencies in the health and education system of the country of residence. HCI tracks the vector of life movement of the newborn until adulthood. Ukraine is in the third group of countries with a human capital index of $0.60 \leq HCI < 0.70$.

Conclusions. Based on the analysis of scientific approaches to the formation of global rankings for human development and human capital, a mechanism for the development of national human capital on the basis of digitalization, which should be understood as a system of interconnected methods of systematization and scientific modeling using tools, principles and indicators.

Key words: mechanism, global rating, human capital, human capital index.

JEL classification: E22; F01; F02; O00; J00

Вступ

Більшість наукових підходів щодо вимірювання людського капіталу пов'язують його із національним багатством країни і зосереджують на національному рівні, також існують методи оцінювання регіонального виміру даної категорії. Проте невизначеними залишаються цілі вимірювання людського капіталу на різних рівнях соціально-економічного розвитку. Проблемним зокрема є питання вартісної оцінки деяких складових людського капіталу, що викликає необхідність певного обмеження в охопленні вартісних характеристик та заміщенні їх натуральними показниками. І, як завжди, виникають сумніви стосовно об'єктивності та достовірності статистичної інформації у розрізі доходів населення, адже оцінити доходи тіньової економіки дуже складно.

Дослідження різних аспектів стратегічного розвитку національної економіки висвітлено в працях Кшитофа Н.С., Галасюка В.В., Бараноської І.В. та багатьох інших вітчизняних науковців. Особливості менеджменту в сфері національної економіки та

державної влади висвітлені у працях Бондарь Ю.А., Західної О.Р., Мидлик Ю.І., Шукатка Ю.П. та інших вчених. Серед науковців, які досліджували особливості та напрями імплементації принципів проектного менеджменту в систему публічного управління на різних рівнях, зокрема державному, регіональному та муніципальному, можна виділити праці Аренда Н., Вальсера К., Леопольда Х.

Мета дослідження

Метою статті є дослідження місця України у глобальному рейтингу людського розвитку.

Виклад основного матеріалу

Попередні дослідження довели відсутність однозначного тлумачення категорії «людський капітал», що тягне за собою труднощі у вимірюванні та числовому вираженні даної категорії. Різносторонність охоплених понять у складі категорії людського капіталу, наявність складних взаємозв'язків між складовими даної категорії та між результатами її впливу на різні сфери суспільного життя розширюють можливості виведення узагальнюючого синтетичного показника людського капіталу та унеможливають розробку єдиної методики його визначення, на якій би дійшли згоди представники різних наукових шкіл, міжнародних організацій тощо. Таким чином, немає однозначного виміру людського капіталу окремої країни або території.

Результати багатьох досліджень демонструють наявність впливу людського капіталу країни на економічне зростання, проте самі дослідження не завжди оперують достатньою кількістю об'єктивних даних [1]. Врахування даних про рівень освіти громадян у процесі числового вираження людського капіталу підвищило надійність та достовірність попередньо виявленого впливу людського капіталу країни на зростання макроекономічних показників і дозволило виявити й обґрунтувати додаткові фактори впливу на економічне зростання [2; 3].

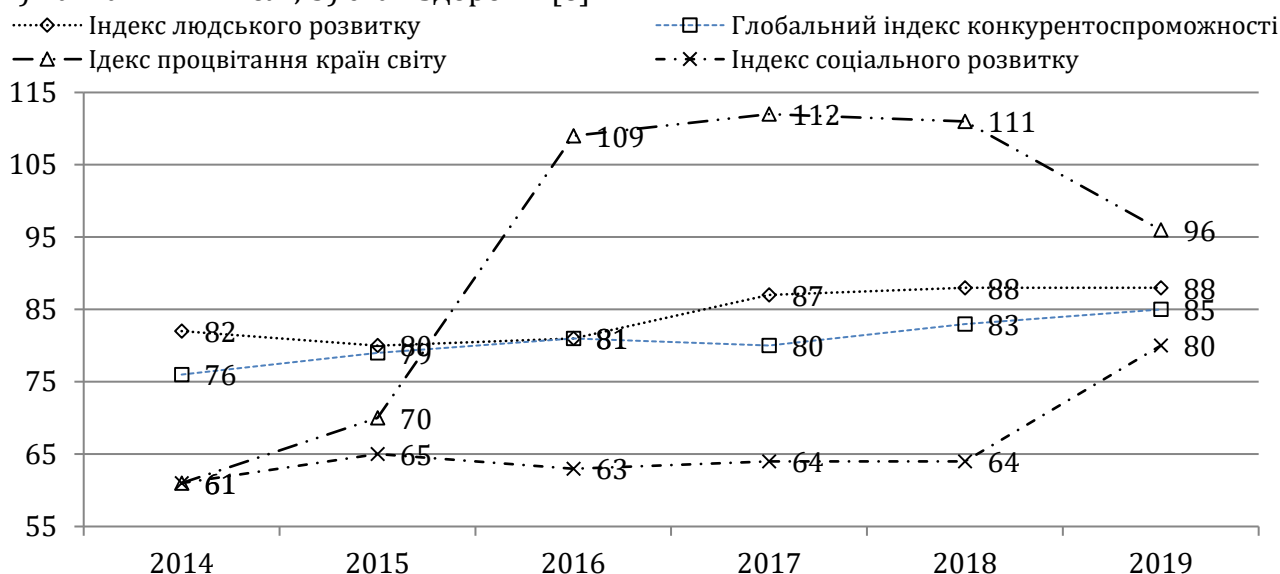
На жаль, динаміка позицій України за світовими індикаторами людського розвитку дещо погіршилася за період 2014-2019 рр. за винятком покращення у 2019 р. позиції України за Індексом процвітання, проте 96 позиція нашої держави у 2019 році не відповідає рівню досягнутому у 2014 році (61 місце) за рейтингом процвітання.

Слід погодитися із думкою, що «кризові явища 2007-2008 рр. певним чином зменшили довіру економічних агентів до національних та міжнародних рейтингів. Проте, якщо розглядати значення міжнародних рейтингів та індексів для оцінювання ефективності трансформаційних процесів у державі, то справедливо зазначити, що вони є цілком інформативними та релевантними, оскільки об'єктивно відображають напрямок трендів трансформаційних перетворень у державі» [4, с.25].

У 2017 році Світовим банком було зініційовано «Проект розвитку людського капіталу» (The Human Capital Project – HCP), спрямований на здійснення інвестицій у розвиток людського капіталу з метою забезпечення соціальної справедливості, подолання соціальної нерівності та зростання економіки. «Мета Проекту розвитку людського капіталу – зробити реальністю світ, де всі діти отримують повноцінне харчування і готові до навчання, де школа – це те місце, яке дійсно дає можливість вчитися, і де у дітей є шанс вирости здоровими, отримати кваліфікацію і займатися продуктивною працею.» [6].

Індекс людського капіталу (ІЛК) дає кількісну оцінку людському капіталу, який новонароджений сьогодні може розраховувати накопити до віку 18 років, з уточненням на ризик, пов'язаний із недоліками системи охорони здоров'я і освіти країни місця проживання. ІЛК відслідковує вектор життєвого руху новонародженого до настання його повноліття. У багатьох відсталіх країнах для новонароджених існує значний ризик дожити до віку 5 років, а якщо цей вік настає, то залишається значний ризик не відвідування школи та відсутності початкової та середньої спеціальної освіти у дітей

відповідного віку, крім того, до моменту досягнення повноліття у багатьох дітей погіршується здоров'я через неналежний стан системи охорони здоров'я у таких країнах, а у дорослому віці люди вже втрачають частину своїх фізичних та когнітивних можливостей. ІЛК дає оцінку основних етапів розвитку людини з точки зору впливу на продуктивність наступних поколінь за трьома компонентами: 1) показник виживання; 2) навчання в школі; 3) стан здоров'я [6].

Рис.1. Позиція України у світових рейтингах людського розвитку

Джерело: побудовано за даними [5]

До Топ-10 країн світу за величиною Індексу людського капіталу у 2018 році потрапили Сінгапур, Корея, Японія, Гонконг (САР, Китай), Фінляндія, Ірландія, Австралія, Швеція, Нідерланди, та Канада. Для цих країн Індекс людського капіталу не менше 0,80. Мінімальне значення нижньої межі ІЛК для даної групи країн становить 0,79, а максимальне 0,90.

Таблиця 1. Топ 10 країн світу за величиною Індексу людського капіталу у 2018 році

Позиція рейтингу	Країна	Нижня межа	Показник ІЛК	Верхня межа
10	Канада	0,79	0,80	0,81
9	Нідерланди	0,79	0,80	0,81
8	Швеція	0,79	0,80	0,81
7	Австралія	0,79	0,80	0,81
6	Ірландія	0,79	0,81	0,82
5	Фінляндія	0,80	0,81	0,82
4	Гонконг, САР, Китай	0,81	0,82	0,83
3	Японія	0,83	0,84	0,85
2	Корея	0,83	0,84	0,86
1	Сінгапур	0,87	0,88	0,90

Джерело: [8]

Україна потрапила до третьої групи країн світу із величиною індексу людського капіталу $0,60 \leq \text{ІЛК} < 0,70$. У загальному рейтингу Україна опинилася на 50 місці за величиною Індексу людського капіталу із величиною ІЛК=0,65. Середнє світове значення ІЛК становить 0,57, а максимальне прирівнюється до 1. Таким чином, Україна набрала 65% максимально можливих балів за оцінкою людського капіталу. У третій групі країн світу за величиною ІЛК значення самого Індексу змінюється від 0,60 до 0,69. Отже, Україна має середнє значення ІЛК для показників третьої групи країн світу та значення ІЛК вище середнього світового рівня (табл.2).

Таблиця 2. Рейтинг країн світу, що межують за величиною ІЛК із Україною

Позиція рейтингу	Країна	Нижня межа	Показник ІЛР	Верхня межа
69	Азербайджан	0,58	0,60	0,62
68	Уругвай	0,59	0,60	0,61
67	Румунія	0,59	0,60	0,62
66	Еквадор	0,59	0,60	0,61
65	Тайланд	0,59	0,60	0,62
64	Мексика	0,60	0,61	0,61
63	Аргентина	0,60	0,61	0,62
62	Тринідад і Тобаго	0,59	0,61	0,63
61	Грузія	0,60	0,61	0,63
60	Катар	0,60	0,61	0,63
59	Чорногорія	0,61	0,62	0,62
58	Боснія та Герцеговина	0,61	0,62	0,63
57	Коста-Ріка	0,61	0,62	0,63
56	Албанія	0,61	0,62	0,63
55	Малайзія	0,61	0,62	0,63
54	Оман	0,61	0,62	0,63
53	Туреччина	0,61	0,63	0,64
52	Маврикій	0,60	0,63	0,65
51	Монголія	0,60	0,63	0,65
50	Україна	0,61	0,65	0,68
49	Об'єднані Арабські Емірати	0,64	0,66	0,67
48	В'єтнам	0,65	0,67	0,68
47	Бахрейн	0,65	0,67	0,68
46	Китай	0,66	0,67	0,68
45	Чилі	0,66	0,67	0,69
44	Болгарія	0,65	0,67	0,70
43	Сейшельські острови	0,65	0,68	0,71
42	Греція	0,67	0,68	0,69
41	Люксембург	0,68	0,69	0,70
40	Словацька республіка	0,68	0,69	0,71

Джерело: [8]

За складовими компонентами Індексу людського капіталу Україна отримала наступні значення: ймовірність досягнення віку 5 років для новонароджених становить 0,99; очікувана тривалість навчання у школі – 13 років; уніфіковані результати тестування прирівняні до 490; тривалість навчання скоректована на результати навчання становить 10,2 роки, виживання дорослих становить 0,81; частка дітей з відсутністю низькорослості – дані відсутні.

Таким чином, для розвитку людського капіталу важливим є здійснення інвестицій у людський капітал. Інвестиції у розвиток людського капіталу в розрізі інвестування сфери охорони здоров'я та освіти, посилення соціальних гарантій та умов життя населення у поєднанні із запровадженням цифрових технологій у зазначених сферах повинні стати пріоритетними у розвитку всієї національної економіки. Цифрові інструменти допоможуть забезпечити зростання національного людського капіталу та національне економічне зростання. Системне поєднання інструментів, індикаторів, принципів та цілей розвитку людського капіталу формує механізм його розвитку.

Механізм розвитку національного людського капіталу на засадах діджиталізації можна представити як систему взаємопов'язаних методів систематизації та наукового моделювання із використанням інструментів (інвестиції в людський капітал, цифрові технології, цифрові послуги, цифрові бази даних, реєстри та архіви, цифрове урядування), принципів (людиноцентричність, сталість, орієнтованість на майбутні покоління, справедливість, пріоритетність цифрових технологій у різних сферах життєдіяльності) та індикаторів (очікувана тривалість життя; рівень грамотності

населення; рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення; ймовірність дожити до 5 років; очікувана тривалість навчання, частка дітей без ознак серйозних захворювань, виживання дорослих тощо), спрямованих на досягнення наступних завдань: забезпечення міцного здоров'я нації, доступ до якісної освіти громадян у різні періоди життя, забезпечення гендерної рівності та подолання всіх форм соціальної нерівності, інфраструктурне забезпечення інноваційного розвитку та забезпечення миру і справедливості у поєднанні із боротьбою зі зміною клімату.

Важливою умовою використання цифрових технологій є наявність покриття Інтернет та подолання інформаційно-технологічних нерівностей між територіями. Крім того, важливим є формування нормативно-правової бази використання цифрових технологій та забезпечення правової безпеки громадян та суб'єктів господарювання в епоху розвитку інформаційно-комунікативних технологій.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Встановлено, що динаміка позицій України за світовими індикаторами людського розвитку дещо погіршилася за період 2014-2019 рр. за винятком покращення у 2019 році позиції України за Індексом процвітання, проте 96 позиція нашої держави у 2019 році не відповідає рівню, досягнутому у 2014 році (61 місце) за рейтингом процвітання.

Досліджено глобальний Індекс людського капіталу (ІЛК), який дає кількісну оцінку людському капіталу, котрий новонароджений сьогодні може розраховувати накопити до віку 18 років, з уточненням на ризик, пов'язаний із недоліками системи охорони здоров'я і освіти країни місця проживання. ІЛК відслідковує вектор життєвого руху новонародженого до настання його повноліття.

На підставі аналізу наукових підходів до формування світових рейтингів оцінки людського розвитку та людського капіталу запропоновано механізм розвитку національного людського капіталу на засадах діджиталізації, під яким слід розуміти систему взаємопов'язаних методів систематизації та наукового моделювання із використанням інструментів, принципів та індикаторів.

Список літератури

1. Countries commit to strong action on human capital to drive economic growth. – The World Bank, October 20, 2017, <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2017/10/20/countries-commit-to-strong-action-on-human-capital-to-drive-economic-growth>
2. Inclusive Wealth Report 2014. Measuring progress toward sustainability. – UNU-IHDP, UNEP, Summary for decision-makers, http://www.ihdp.unu.edu/docs/Publications/Secretariat/Reports/SDMs/IWR_SDM_2014.pdf ;
3. Flabbi L., Gatti R. A Primer on Human Capital. – Policy Research Working Paper 8309, Human Development Global Practice Group, January 2018, <http://documents.worldbank.org/curated/en/514331516372468005/pdf/WPS8309.pdf>.
4. Кириченко К.І. Міжнародні рейтинги й індекси в системі оцінювання рівня соціальних, економічних і політичних трансформацій в Україні. *Управління розвитком*. 2017. №1-2. С. 18-26
5. Український інститут аналізу і менеджменту політики. URL: https://uiamp.org.ua/ukrayina-v-mizhнародnih-reytingah?fbclid=IwAR0yFEhMYxGvXi-5lFSdSukhJUnx-Fm7lIKYk1f89wCf_k8kpdFhFetIpus
6. Індекс людського розвитку: Україна посіла 88 позицію серед 189 країн. URL: <http://www.ua.undp.org/>

---

content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukrainerank--.html

7. The human capital project. World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33252.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
8. The human capital project. World Bank Group.
9. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. *Регіональна економіка*. 2014. № 2 (72). С. 84-95.
10. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 1. С. 403–413.
11. Крамаренко І. С., Козаченко Л. А. Позиціювання інвестиційного потенціалу України у світових рейтингах. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С. 127–132.

References

1. Countries commit to strong action on human capital to drive economic growth. - The World Bank, (2017). <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2017/10/20/countries-commit-to-strong-action-on-human-capital-to-drive-economic-growth>
2. Inclusive Wealth Report 2014. Measuring progress towards sustainability. - UNU-IHDP, UNEP, Summary for decision-makers, http://www.ihdp.unu.edu/docs/Publications/Secretariat/Reports/SDMs/IWR_SDM_2014.pdf.
3. Flabby L. and Gatti R. A (2018). «Primer on Human Capital. - Policy Research Working Paper 8309». Human Development Global Practice Group, January, <http://documents.worldbank.org/curated/en/514331516372468005/pdf/WPS8309.pdf>.
4. Kirichenko, K.I. (2017). «International ratings and indices in the system of assessing the level of social, economic and political transformations in Ukraine». *Development management*. no.1-2, pp. 18-26
5. Ukrai'ns'kyj instytut analizu i menedzhmentu polityky "Ukrainian Institute of Policy Analysis and Management". https://uiamp.org.ua/ukrayina-v-mizhнародnih-reytingah?fbclid=IwAR0yFEhMYxGvXi-5lFSdSukhJUnx-Fm7IlKYk1f89wCf_k8kpdFhFetIpus
6. Indeks ljuds'kogo rozvytku : Ukrai'na posila 88 pozyciju sered 189 krajin "Human Development Index: Ukraine ranked 88th among 189 countries". <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices-where-does-ukrainerank-.html>
7. The human capital project. World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/30498/33252.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
8. The human capital project. World Bank Group.
9. Irtysheva, I.O. and Kramarenko, I.S. (2014). «Investment attractiveness of the economy: interregional asymmetries». *Regional economy*. no.2 (72), pp. 84-95.
10. Kramarenko, I.S., Voit, D.S. and Kravets, L.O. (2019). «Efficiency of using the investment potential of the national economy in the context of the impact on economic growth». *Bulletin of KhNAU*. no. 1, pp. 403–413.
11. Kramarenko, I.S. and Kozachenko, L.A. (2020). «Positioning of investment potential of Ukraine in world ratings». *Business Inform*. no.4, pp. 127–132.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2020 р.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2020 рік. Том 5. № 2.